

d'origen egeu. Sense descartar del tot que el mot mossàrab vingué directament d'una variant prehel·lènica del mateix terme, mirem, però, aquesta idea com a ben poc probable.

Bonjan, bonjanisme, bonjorn, bonó, V. bo

BONÓ, grafia i forma més antiga que *bunó* i *boló* 'forat practicat en el fons o paret d'una bóta, safareig, etc., per posar-hi o treure'n líquid', 'tap amb què s'obtura', d'una forma cèltica *BUNDON- derivada de BUNDO- 'fons (d'un riu, d'un atuell)', de la qual provenen també el fr. i oc. *bondon*, i oc. *bonda*, fr. *bonde*, al. *bunde*, sinònims del mot català. □ 1.ª doc.: *boló*, 1858, *Damen.*; *bonó* i *bunó*, c. 1800, *Dag.*

Aquell: «el tarugo de corcho o madera que se pone para cerrar las cubetas, candiotas --- a fin de que no se vierta alguna cosa del licor que contienen»; aquest: «tap de pica, safaretx, etc., atravesat per una corda o filferro, perquè es puga destapar sense ficar les mans a l'aigua» (St. Quirze de Terrassa), «estaca que serveix de tap a la sortida d'un safaretx» (Mataró). Segons *AlcM bonó* a l'Empordà, Vallès i Maresme, *boló* al Baix Empordà, Baix Penedès i Mallorca. *CostumCat. Mancom.* II, 74, *bunó*, barra per tapar el forat fet a una bassa: dos o tres pams més alta que la bassa i d'una mica més de gruix que el forat; s'afua un poc en sa part inferior de manera que quedí ajustat al forat; sol haver-hi un *bunó xic* i de vegades un *bunó mitjà*, més prims que el forat, per regular la sortida de l'aigua, obstruint-la en part; a l'Empordà es diu més *buló* que *bunó*; en el Camp de T. i Costa de Ponent es diu *bunó* el tap de la bóta del vi.

És clar que la forma dissimilada *boló* va néixer en el plural *bonons* i en el derivat *bononera* > *bolonera*.

Per a les formes occitanes i franceses es poden veure el *FEW* I, 626, i les altres fonts allí citades. L'etimologia fou primer estudiada per Diez, *Wb.*, 528, i el *REW*, 1394, que prengueren el mot per un germanisme, tenint en compte que l'al. *bunde* (menys corrent i castís que el sinònim *spund*) 'tap de bóta' ja apareix en alt-al. mitjà. Però Jud, *ASNSL* cxxvii, 435-6 (cf. Jud, *BGPSR* xi, 19), en la recensió d'aquesta obra demostrà, amb plenitud de dades i arguments concloents, que en alemany el mot és d'origen celtoromànic; realment no té parentela en les altres llengües germàniques, la documentació alemanya no és de data gaire antiga, i en el domini alemany el mot està limitat a Suïssa, Suàbia i Alsàcia-Lorena, zones de fort substrat romànic i cèltic.

En canvi en cèltic existeix una etimologia clara en el mot BUNDO- que designa el fons de moltes coses. Cal, doncs, remuntar-se fins allà. És un mot d'herència indoeuropea, germà del ll. *fundus*, i estretament aff al gr. *βύθος*, també al germ. *bodm-* (i potser no inconnex amb el cèlt. *dubno-* i l'esl. *dūno*) que designen el fons, o un indret profund, en el llenguatge pròetnic; en cèltic tenim concretament *bond* des de l'irlandès mitjà i en les llengües britàniques: en totes elles amb el sentit de 'fons', en aquell, concretat també en el fons

d'un atuell, d'un riu, etc. És evident que en romànic passà des de la idea de 'fons de la bóta' a 'doga que el forma' i 'forat que s'hi obre per treure'n líquid sense llevar aqueixa dogà', i que en altres recipients hi hagué una evolució de sentit anàloga. Del cèltic vénen també altres diversos noms de boteria, especialment *TONA* (*tonneau...*) i és versemblant que no s'allunyin d'aquest substrat altres termes com *barrica* (*barral, barri!*) i fins *bot-bóta*.

Una formació gal·lica *BUNDON-, sobre BUNDO-, pertany a un tipus molt corrent en els mots de substrat cèltic, i a penes s'ha de mirar com un derivat: d'ací pot sortir també la forma alem. *bunde*; en fr. i oc. es troben *bonde*, el tipus femení *bonde* i el tipus *bondon*, però hi ha bones raons per creure que no té raó Wartburg en partir d'un femení gal. *BUNDA (sense suport en cèltic propi): el femení en oc. no apareix fins a l'època moderna, mentre que ja hi ha testimonis de *bondon* en clàssics medievals (Rayn. II, 238), en francès del N. també *bondon* (i el seu diminutiu *bondenel*) apareixen des del S. XII, i *bonde* només dos segles més tard, i pertot el femení té menys extensió dialectal: sens dubte és formació regressiva de BUNDO-: no és estrany, doncs, que en català aquell ni existeixi (només *bonda*, francesisme recent de la indústria tapera); fóra d'això aquesta família és autòctona en català i, contra el que algú ha dit, no hi ha cap raó per creure que en català sigui manllevada de França.

DERIV.: *Bononera* (*bun-, bol-*) «forat fet a la bassa per treure'n l'aigua: se sol fer en el fons, en el lloc de més profunditat, de vegades en una paret (per regar la terra, quan convé per l'altura del lloc a regar)»; en el Camp i Costa de Ponent 'el forat de la bóta tapat amb bonó' (*CostCatMancom.* II, 75), forma de vegades contreta en *buñera* (*Dag., Dfa.*), per haplogia.

BONY, 'protuberància en el cos o en un objecte' i, en els Pirineus, 'cim de forma arrodonida': mot que amb rang literari només és català però que en derivats, formes i sentits secundaris apareix en moltes terres de l'Oest i el Migdia d'Europa (basc *muno* 'turó', cast. *moño, muñeca, boñiga*, fr. ant. *buigne, buignet* 'bony', 'bunyol', cèlt. *BON-* 'manyoc'): tot plegat forma un tronc certament pre-romà, però de procedència incerta (potser no única sinó resultant de la suma de dues arrels quasi homònimes, *BUNNO-* 'protuberància', hispànica, i *MONIŌ-*, indoeuropea, 'coll' i 'turó'). □ 1.ª doc.: 1372, J. Marc; c. 1390, Aversó.

Encara que el *Torcimany* és un dicc. de rimes sense definicions és probable que allí (*bony*, citat com a única rima d'un *grony* que deu ser forma verbal, tots dos amb *o* tancada, 1652.1) sigui el mot que ens ocupa; el mateix s'ha de ir del dicc. de rimes de Jacme Marc (§ 1290) on figura com a rim de molts mots en *-ony*. Per a *BUNYOL* (vegeu), que en el fons és un diminutiu de *bony*, ja hi ha documentació ben clara en el S. XIV.

De tota manera *bony* apareix en alguns textos del